

Josef Pekař

František Kutnar, Jaroslav Marek: Přehledné dějiny Českého a Slovenského dějepisectví.

Vydalo nakladatelství Lidové noviny, Praha 1997

ISBN 80-7106-252-2

Český historik Josef Pekař se narodil v Malém Rohozci u Trutnova 12. Dubna 1870 v selské rodině. Studoval na filozofické fakultě Karlovi university, kde byl jedním z žáků historika Jaroslava Golla, jehož pojetí práce historikovi výrazně ovlivnilo Pekařovu tvorbu.

Josef Pekař strávil během svého studia dva semestry na německých universitách v Erlangen a Berlíně, kde se seznámil se sporem o individualistické a kolektivistické pojetí dějin, v němž stanul pod Gollovým vlivem uprostřed. Uvědomoval si, že hlavním úkolem dějepisce je „umělecky oživit vědecky probádanou minulost“.

Vědecké dílo Josefa Pekaře není zaměřeno na konkrétní historickou linii. Dotklo se téměř všech klíčových okamžiků českých dějin.

První Pekařovo dílo většího významu je práce *Dějiny Valdštejnského spiknutí 1630 – 1634*, ve kterém Josef Pekař prokázal schopnost pramenné analýzy a zároveň kladl důraz na sociálně psychologický výklad dějinné osobnosti.

Z dalších jeho děl je třeba zmínit dvousvazkovou práci *Knihy o Kosti* orientované na období třicetileté války. Z hlediska medievalistického je velkým přínosem pro české dějepisectví práce *Žižka a jeho doba*, v němž se snaží s pomocí všech dostupných pramenů obsáhle analyzovat období husitské revoluce. Velmi zajímavé na tomto díle je snaha o charakteristiku Žižkovi osoby a husitské revoluce užitím metody výslechů. Josef Pekař pojal toto dílo jako interview se Žižkovými soupeřícími a to jak s jeho odpůrci, tak s jeho stoupenci. Takto zpracované dílo pomůže čtenáři vytvořit objektivní názor na Žižkovu osobu a jeho dobu. Pekař se snažil empirickým bádáním vyvrátit značně idealizovaný pohled na husitskou revoluci.

Je třeba zmínit, že Josef Pekař shlížel kriticky na Masarykovo humanistické pojetí českých dějin. Neuznával snahu Masarykovu a jeho stoupenců promítnout české dějiny do přítomnosti

a vytvořit politický program na jejich základě. Josef Pekař sám sebe představoval jako „empirického pozitivistu“. Dle jeho názoru je možné pojímat dějiny jako filozofický problém pouze jako závěr z vědecky zjištěného poznání.

Josef Pekař se nesmazatelně zapsal svou tvorbou a empirickým pojetím historického bádání do českého dějepisectví a je uznávaným českým historikem navzdory tomu, že se jeho dílo pokusila zneužít nacistická propaganda.

Josef Pekař: O smyslu českých dějin

Vydalo nakladatelství Academia (jako reprint 2. Vydání), Praha 1999

ISBN 80-200-0777-6

Knihy Josefa Pekaře „O smyslu českých dějin“ vychází z několika autorových děl prezentovaných v jednotlivých kapitolách knihy. Vzhledem k tomu, že se některé kapitoly netýkají medievalistického bádání, nebo jsou pouze stručným výtažkem z historických děl, uvedu jejich obsah pouze stručně. Osobně jsem se rozhodl zaměřit zejména na kapitolu pojednávající o Svatém Václavovi, která je opisem studie psané pro Svatováclavský sborník z roku 1934, z něhož jsem také čerpal.

Dílo je uveřejněno také na internetových stránkách viz níže:

<http://kramerius.mlp.cz/kramerius/MShowUnit.do?id=626>

Svatý Václav

Studie o českém světcí Svatém Václavovi vyšla v roce 1929 k příležitosti tisícího výročí smrti této významné postavy českých dějin. Autor na úvod studie charakterizuje Václavovu dobu. Snaží se nám představit Českou krajinu v rámci historických skutečností jako lesnatou krajinu protkanou malým množstvím lidských obydlí. Obyvatelstvo Českých zemí bylo stále ještě nesourodé a dělilo se do několika kmenů. Svatý Václav pocházel z kmene Čechů, který obýval území ve středních Čechách. Autor zmiňuje diferenciaci obyvatelstva, které se dělilo na svobodné, tzn. kníže a jeho družina a nesvobodné tzn. rolníky.

Osudy Českých zemí značně záviseli na vztazích s cizinou. Nejmocnějšími sousedy v 10. století byly sousední Bavoři, Sasové a přicházející maďarské kmeny.

Svatý Václav se narodil dle autorovy studie roku 907, nebo 908, tedy v dobách kdy do Čech začalo pozvolna pronikat křesťanství. Na základě dostupných pramenů se dozvídáme o na dobové poměry o poměrně kvalitním vzdělání Václavově. Svátý Václav byl údajně literárně vzděláván a to jak v jazyce slovanském tak i v jazyce latinském. Vzhledem k požadavkům doby na silného knížete „válečníka“ nebylo Václavovo vzdělání dle autorova bádání po chuti Václavově matce Drahomíře. Václavův nástup na knížecí stolec dle studie způsobilo konflikt mezi Drahomírou a Václavem, jež vyústil v zásah vévody Arnulfa v Čechách a ve vypuzení Drahomíry a jejích přívrženců ze země.

Autor v knize rozebírá vliv jednotlivých pramenů na obraz o Václavově životě. Rozlišuje mezi legendami, které jsou zejména zaměřeny na Václavovi duchovní vlastnosti, jež vedly k jeho svatořečení a životopisnými díly, které jsou poznamenány mocenskými zájmy strany, ze které pocházejí. Můžeme se dozvědět také o válečném konfliktu s knížetem Kouřimským, nebo o založení kostela na Pražském hradě, jenž byl zasvěcen Svatému Vítovi.

Legendy se ve směr nerozcházejí v pohledu na Václavovu vzdělanost a na jeho dobré skutky. V jistých skutečnostech je však podle Pekařova výzkumu možné hledat rozpory. Pekař si také ve své studii všímá prameny popsaných Václavových zásluh o šíření křesťanství v Čechách. Do českých zemí, díky věhlasu Václavově, údajně přicházeli kněží a klerici z okolních zemí. Dále se dozvídáme o zbožných skutcích Václavových, jako například o vykupování otroků během církevních svátků z důvodu nedostatku křtěnců. Tito otroci byli poté pokřtěni, aby se církevní slavnosti mohly konat jako obvykle. Pekařova práce nám také vykresluje postupné pronikání křesťanství do Českých zemí. V dobách Václavových pravděpodobně ještě vedle sebe latinští i slovanští kněží. Autor nezapomíná zmínit, že většina obyvatelstva Čech ještě nebyla s křesťanskou vírou sžita a nadále vyznávala pohanské kultury. Tento stav byl způsoben také nedokonalou církevní organizací na našem území.

Josef Pekař se také zabývá motivem Boleslavova činu, při kterém byl Václav zavražděn. Autor si všímá vypravování legend, ve kterých se část viny na smrti svatého Václava přesouvá na Boleslavovi rádce, kteří údajně k bratrovraždě Václavova bratra naváděli. Za povšimnutí také stojí vyprávění staroslovanské legendy, ve kterém se uvádí, že po zavraždění knížete Václava došlo k vyvražďování jeho knížecí družiny. Autor s toho logicky vyvozuje, že nešlo pouze o vraždu jednotlivce, ale že se jednalo prakticky o celostátní převrtat. Všechny

legandy také vyprávějí o zázracích, které se udály po Václavovi smrti, jako byly například nezakrvácené rány na světcově těle, nebo zázračném překročení rozvodněného potoku s Václavovým tělem. Množství a druhy zázraků se dle autorova výzkumu různí dle stáří a původu legend.

Další část studie autor věnuje zásluhám knížete Václava a mocenskopolitickým vztahům v teritoriu střední Evropy. Autor se pokouší rozebrat dobové prameny a to především Widukindovu kroniku. Josef Pekař se neztotožňuje se závěrem, že Václav vedl silně poddanskou politiku k západním sousedům Českého knížectví. Tento svůj názor se snaží dokázat na příkladu starších pramenů, ve kterých je popsán vztah knížat kmenů z Českého území k říši ještě před Václavovým nástupem na trůn. Václav dle Pekařova názoru plnil pouze zavedenou právní povinnost v návaznosti na konání Václavových předchůdců. Autor si všímá boje o moc mezi Saskem a Bavorskem, který se přímo týkal také Českého knížectví. Tyto mocenské zájmy sousedních států vyvrcholily tažením do Českého knížectví okolo roku 930, jež mohly být dle pramenů společnou iniciativou Sasů i Bavorů. Pekař považuje tento vojenský počín za důsledek vraždy Svatého Václava, tudíž předpokládá, že byl svatý Václav zavražděn v roce 929.

V závěrečné části práce se autor zabývá významem svatořečení svatého Václava pro České knížectví. Všímá si ohlasu svatořečení ve světě. Dle Pekaře posunul tento akt České knížectví mezi elitní křesťanské státy Evropy. Josef Pekař vyzdvihuje význam Kristiánovi legendy pro české dějiny. Tuto legendu považuje za první kroniku Českou a za kroniku počátků křesťanství u nás.

Autor také zmiňuje vliv postavy Svatého Václava na české dějiny vůbec a také na vnímání Svatého Václava v Pekařově přítomnosti.

Je třeba si uvědomit, že tuto studii napsal Josef Pekař v období prvorepublikového státu, ve kterém se mísilo několik národů, jež neobývaly Československý stát zdaleka v dokonalé shodě. V této době docházelo často ke snahám vykládat postavu Svatého Václava tendenčně, což se nejvíce projevilo během nacistické okupace Českých zemí.

Josef Pekař se ve svém díle snažil učinit závěry na základě rozboru co největšího množství dostupných pramenů. Přesto, že se nepochybně snažil být objektivní, je z práce cítit autorovo vlastenectví.

Období formování Českého státu spojené s postavou Svatého Václava je dozajista zajímavým tématem, které zaslouží pozornost jak historiků, tak medievalistických čtenářů.

Stručný obsah dalších kapitol:

Kristián

Autor se zabývá Kristiánovou legendou. Zkoumá motiv sepsání legendy v kontextu doby. Sám považuje Kristiánovu legendu za první kroniku českou. Autor se také pokouší stanovit možné eventuality Kristiánova příbuzenského vztahu k čelním představitelům českého knížectví. V závěru článku autor vyvrací pokusy Dobnera a Dobrovského označit Kristiánovu legendu za falsum.

Anežka Přemyslovna

Autor vyzdvihuje význam Anežky České.

Objevy Bretholzovy, čily od které doby sedí němci v naší vlasti

Jedná se o výtazek z knihy, ve které autor kriticky reaguje na knihu Bertolda Bertholze jenž se ve svém díle pokouší dokázat, že slovanské obyvatelstvo přišlo na naše území v době, kdy bylo osídlené německým obyvatelstvem. Německé obyvatelstvo pak mělo podle Bertholze podstatnou roli ve vývoje českých zemí. Josef Pekař se snaží Bertholzovy závěry vyvrátit analýzou pramenů. Zejména pak poukazuje na období kolonizace českých zemí německým obyvatelstvem době posledních přemyslovců.

K boji o Husa

Autor se kritizuje různé vyhraněné postoje k životu a dílu mistra Jana Husa.

O Husovi a Husictví

Jedná se o přepis rozhlasového projevu o Husitské epoše.

Jan Žižka z Kalicha

V tomto výňatku knihy „Žižka a jeho doba“ autor kriticky hodnotí zidealizované pohledy F. Palackého a V.V. Tomka. Dále rozebírá Žižkovu taktiku boje a válečné schopnosti.

K výročí Lipan

Autor rozebírá důsledky bitvy u Lipan v historickém kontextu.

Bílá Hora

Autor rozebírá příčiny a důsledky Bělohorské bitvy.

Tři kapitoly z boje o sv. Jana Nepomuckého

Autor kritizuje dílo Dr. Herbena, který zpochybňuje oprávněnost prohlášení Jana Nepomuckého za svatého. Josef Pekař se snaží pomocí dostupných zdrojů Herbenovi závěry vyvrátit.

Paměti Františka Vaváka

Dílo o pamětech rychtáře Františka Vaváka z let 1770 – 1816.

Paměti sedláka Josefa Dlaska

Dílo o pamětech sedláka Josefa Dlaska z počátku 19. Století.

K jubileu Palackého

Jedná se o proslov ze staroměstské radnice dne 26. Května 1926

O smyslu českých dějin

Výpis z přednášky o smyslu českých dějin s důrazem na česko – německé vztahy.

O periodizaci českých dějin

Výpis z Pekařovi rektorské přednášky z roku 1931.